

Bilaga till revisionsberättelsen 2023 ”Revisorernas redogörelse”

Inledning

För kommunfullmäktiges information om, och uppföljning av, vårt arbete gällande år 2023 överlämnar vi härmed vår redogörelse.

Vi har som underlag för våra granskningsinsatser använt en väsentlighets- och riskanalys. Riskbedömningens syfte är att ringa in väsentliga granskningsområden samt förslag på inriktning och omfattning av olika granskningsinsatser. Inför 2023 års val av granskningar konstaterade vi fortsatta brister gällande bl.a. lagefterlevnad, verkställighet av fullmäktiges mål och beslut, processer och rutiner, IT-säkerhet samt kommunstyrelsens styrning, interna kontroll och uppsikt.

Bakgrund till våra anmärkningar 2021 och 2022.

Utifrån vår granskning 2021 och 2022 var vi mycket kritiska till att kommunstyrelsens ledning, styrning, uppföljning och kontroll samt samordningsansvar och uppsiktsplikt inte varit tillräckligt tillfredsställande gällande de områden som hade granskats. Vi riktade en anmärkning till kommunstyrelsen i våra revisionsberättelser både för 2021 och för 2022.

I vårt utlåtande om resultatet i delårsrapporten för 2023-08-31 framgick bl.a. att:

- Under våren 2023 skickade kommunfullmäktiges presidium, inför kommunfullmäktiges ansvarsprövning 2022, frågor till kommunstyrelsens utifrån revisionens anmärkning. Vi noterade sammanfattningsvis att i svaret på kommunfullmäktiges presidiums frågor bedömde kommunstyrelsen att det fanns ett behov av att förbättra samordning och överblick inom flera områden inom kommunen.
- Vår bedömning var att det var stor vikt att kommunstyrelsen och nämnderna utför en planerad verksamhet på ett tillfredsställande sätt och erbjuder invånarna en kvalitativ verksamhet samt att budgetramarna hålls. Målet ”Håbo en kommun med ekonomi i balans” bedömdes i delårsrapporten inte uppfyllas vid helåret då inget av de tre finansiella målen bedömdes uppfyllas för helåret. Vi poängterade att det var otillfredsställande att vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden prognostiserade väsentliga underskott för helåret.
- Kommunstyrelsen hade uppmanat nämnderna att vidta åtgärder för att hålla sin driftbudgetramar och följde upp arbetet bl.a. genom månadsvisa ekonomiska rapporteringar. Beslut tog på kommunstyrelsens oktobersammanträde att treåriga handlingsplaner skulle tas fram och att dessa skulle följas upp i samband med budget och verksamhetsplan för 2024.

Vår ansvarsprövning 2023.

Vi konstaterar att kommunstyrelsen under 2023 tydligare än 2022 utövat sin ledning, styrning och uppföljning, förutsättningarna för tjänstemannaledningen att leda verksamheten varit bättre med de rekryteringar på ledningsnivå som genomförts samt att viktiga interna processer håller fortsatt på att säkerställas. Ett flertal organisationsförändringar har även genomförts i kommunens förvaltningsorganisation i syfte att utveckla verksamheten.

Sammanfattningsvis kan vi för 2023 konstatera att:

- vi i våra genomförda fördjupade granskningar fortsatt har uppmärksammat brister. Bl.a. att kommunstyrelsens och nämndernas informationssäkerhetsarbete inte är systematiskt eller ändamålsenligt och att vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden inte har haft budgetförutsättningar för att säkerställa rutiner för en effektiv och tillfredställande ekonomistyrning. Kommunstyrelsen har endast delvis tillfredsställande styrt, lett och haft uppsikt över nämnder, bolag och kommunalförbund.
- även om kommunstyrelsen bedömt att det pågår ett löpande arbete med att etablera eller förbättra rutiner, som tidigare identifierats som bristfälliga i olika granskningar och analyser, har kommunstyrelsen under 2023 inte säkerställt att bristerna är helt åtgärdade.
- kommunstyrelsen har enhälligt beslutat om en uppförandekod för politiker i kommunen. Vi är fortsatt mycket kritiska till det rådande hårda samtalsklimatet från förtroendevalda politiker som har betett sig på ett sätt som upplevs kränkande gentemot tjänstepersoner. Vi har tidigare granskat kommunens förebyggande arbete av hot och våld och vi planerar att följa upp området under 2024.
- trots att det vidtagits flera åtgärder för att uppnå en ekonomi i balans för kommunen, redovisas ett resultat om -38 miljoner kronor. Det innebär att balanskravet inte har nåtts och underskottet behöver återställas inom tre år, senast 2026. Koncernen har också under 2023 upptagit nya lån om 350 miljoner kronor.
- sammantaget överskrider nämnderna budgetramarna med 93,7 miljoner kronor. Avvikelser mot budget är för kommunstyrelsen för sin egen verksamhet -13,5 miljoner kronor, vård- och omsorgsnämnden -47,2 miljoner kronor samt barn- och utbildningsnämnden -37,8 miljoner.

Väsentliga iakttagelser och bedömningar som utgångspunkt för vår kritik till kommunstyrelsen för sin egen verksamhet, vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden:

- tidigare konstaterade brister, kritik och underlag för anmärkningar 2021 och 2022 av kommunstyrelsens ledning, styrning och uppsikt samt kommunstyrelsens svar på kommunfullmäktiges frågor på anmärkningen.
- vårt utlåtande gällande delårsrapporten per augusti 2023.
- sammanfattande slutsatser i våra genomförda revisionsgranskningar för 2023.

Sammanfattning över avlämnade rapporter

I avlämnade revisionsrapporter framgår syftet med respektive granskning, vad som framkommit, våra kommentarer och förslag till förbättringar. I denna bilaga sammanfattas framför allt våra mest väsentliga iakttagelser och synpunkter från granskningarna nedan:

- Granskning av budgetförutsättningar för vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden
- Granskning av kommunstyrelsens uppsikt över nämnder, bolag och kommunalförbund

- Granskning av intern kontroll i rutiner inom några utvalda områden
- Granskning av IT-säkerhet.
- Uppföljning av rutiner för hantering av revisionens granskningar
- Grundläggande granskning av kommunstyrelsen och nämnder samt den gemensamma lönenämnden
- Granskning av del- och helår
- Övrig granskning

Våra granskningsrapporter har löpande överlämnats till respektive granskningsobjekt med missiv under året.

Granskning av budgetförutsättningar för vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden

På uppdrag av oss förtroendevalda revisorerna i Håbo kommun genomförde KPMG en övergripande granskning av vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämndens budgetförutsättningar för att säkerställa rutiner för en effektiv och tillfredsställande ekonomistyrning. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2023.

Den samlade bedömningen var att vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden inte hade budgetförutsättningar för att säkerställa rutiner för en effektiv och tillfredsställande ekonomistyrning.

Det framhövdes att det inte fanns tillräckliga systemstöd. Vidare framgick det att ramfördelning till nämnder utgår från föregående års ram vilket bedömdes medföra en risk för att respektive nämnds budget inte var anpassad till nämndens faktiska kostnader. Det framfördes även att det kvarstod att besluta och genomföra betydande delar av de åtgärder som nämnderna planerade.

Mot bakgrund av bedömningen lämnades följande rekommendationer till kommunstyrelsen, barn- och utbildningsnämnden och vård- och omsorgsnämnden:

- Säkerställa att tillräckliga systemstöd finns och att tillräcklig introduktion och utbildning tillhandahålls för att budgetansvariga chefer själva ska kunna följa upp och analysera sin ekonomi.

Följande rekommendationer lämnades till kommunstyrelsen:

- Säkerställa att granskade nämnder vidtar tillräckliga åtgärder för att uppnå en budget i balans. Inom ramen för detta rekommenderas styrelsen att fortlöpande följa upp och utvärdera om de åtgärder som nämnderna planerar och beslutat är tillräckliga.
- Säkerställa att nya riktlinjer för god ekonomisk hushållning och hantering av resultatutjämningsreserv antas.
- Se över behovet att i styrande dokument tydliggöra regelverk och ramverk för nämndernas arbete med prognoser.

Följande rekommendationer lämnades till vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden:

- Säkerställa att tillräckliga åtgärder vidtas för att uppnå en budget i balans. Inom ramen för detta rekommenderas respektive nämnd att fortlöpande följa upp och utvärdera om de åtgärder som är beslutade är tillräckliga.

Följande rekommendationer lämnades till barn- och utbildningsnämnden:

- Säkerställa att planerade och pågående åtgärder för budget i balans förankras med berörda intressenter inom och utom kommunorganisationen

Granskning av kommunstyrelsens uppsikt över nämnder, bolag och kommunalförbund

KPMG fick i uppdrag av oss Håbo kommuns revisorer att granska kommunstyrelsens uppsiktsplikt över nämnder, bolag och kommunalförbund. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2023. Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelsen på ett tillfredsställande sätt leder, styr och har uppsikt över nämnder, bolag och kommunalförbund.

Den samlade bedömningen utifrån gransknings syfte var att kommunstyrelsen endast delvis styr, leder och har uppsikt över nämnder, bolag och kommunalförbund då omfattande utvecklingsarbete är påbörjat men arbete kvarstår.

I granskningen framhövdes att kommunstyrelsen under 2023 tydligare hade utövat sin ledning, styrning och uppföljning. Däremot framfördes det även att det var otillfredsställande att vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämnden prognostiserat väsentliga underskott för helåret.

Mot bakgrund av bedömningen rekommenderades kommunstyrelsen att:

- Utveckla och förstärka kommunstyrelsens formella uppsikt, förslagsvis genom att tillse att uppsiktsärenden är en punkt på dagordningen på kommunstyrelsens möten.
- Säkerställa att reglemente för uppsiktsplikten fastställs och att reglementet tydliggör den röda tråden från mätbara mål från kommunfullmäktige till rapportering till kommunstyrelsen.
- Säkerställa kännedom om reglementet för uppsiktsplikten.
- Arbeta för att öka spårbarheten i de aktiviteter som genomförs, förslagsvis genom att initiera att protokoll förs under ägardialoger med Håbohus AB och räddningstjänsten samt publiceras på kommunens hemsida.
- Utveckla efterkommande analys av given rapportering i delårs- och helårsrapportering från Håbohus AB.
- Fortsatt se över ägardirektiv och förslag till ny rutin för uppföljning rörande bolaget.
- I samband med ovan tydliggöra frekvensen för ägardialogerna.
- Säkerställa en tillfredsställande rutin för informationsinhämtning från nämnder, bolag och kommunalförbund till kommunstyrelsens ledamöter.
- Fortsätta utbilda kommunstyrelsens ledamöter i frågor som berör uppsiktsplikten.
- Fortsätta utöva uppsikt för att tillse att handlingsplanerna ger önskad effekt.

- Se över kommunstyrelsens rutin för informationsinhämtning

Granskning av intern kontroll i valda rutiner

På uppdrag av oss Håbo kommuns revisorer fick KPMG i uppdrag att granska kommunens arbete vad gäller intern kontroll, särskilt avseende områdena lagefterlevnad, verkställighet av beslut och givna uppdrag samt upphandling och avtalstrohet. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2023. Syftet med granskningen var att granska om kommunstyrelsen och nämnderna hade en tillräcklig och ändamålsenlig intern kontroll, särskilt avseende områdena lagefterlevnad, verkställighet av beslut och givna uppdrag samt upphandling och avtalstrohet.

Den samlade bedömning utifrån granskningens syfte var att kommunstyrelsen och nämnderna delvis hade en tillräcklig och ändamålsenlig intern kontroll, särskilt avseende områdena lagefterlevnad, verkställighet av beslut och givna uppdrag samt upphandling och avtalstrohet.

Av granskningen framgick det att det fanns ett behov av att uppdatera reglementet för intern kontroll samt göra vissa förtydligar i reglementet och i rutinerna. Angående de interna kontrollområdena lagefterlevnad, verkställighet av beslut och givna uppdrag samt upphandling och avtalstrohet bedömdes att detta var något som kunde belysas ytterligare i bygg- och miljönämnden, barn- och utbildningsnämnden samt i kultur och fritidsnämndens risk- och väsentlighetsanalyser.

Vidare bedömdes det att det fanns ett behov av att se över hur risker bedöms för att kunna säkerställa att de risker med ett högt riskvärde som ska inkluderas i den interna kontrollplanen också återfinns i planen, samt att de risker som bör accepteras inte inkluderas i internkontrollplanen. Det bedömdes även att det fanns ett behov av att valnämnden och lönenämnden påbörjade sitt interna kontrollarbete.

Utifrån resultatet av granskningen rekommenderades kommunstyrelsen att:

- Initiera revidering av reglemente och bereda den inför beslut av kommunfullmäktige då nuvarande reglementet inte längre är gällande.
 - i revideringen föreslå ett förtydligande i reglementet avseende om en risk med riskvärdet 4 ska bedömas som en låg risk eller en medium risk.
- I rutinerna för intern kontroll förtydliga när en åtgärd, utöver kontroller, behöver planeras för en medium risk.
- Fortsatt utöva sin uppsiktsplikt genom att ta del av nämndernas uppföljningsrapporter och vid större avvikelser rekommendera kommunfullmäktige att vidta åtgärder.

Utifrån resultatet av granskningen rekommenderades kommunstyrelsen och samtliga nämnder att:

- Se över hur risker bedöms för att kunna säkerställa att de risker med ett riskvärde som bedömts ska inkluderas i intern kontrollplanen även återfinns i planen, samt att de risker som bör accepteras inte inkluderas i intern kontrollplanen.
- Ledamöterna fortsatt säkerställer att de involveras i framtagande av riskbedömningar och internkontrollplaner.
- Säkerställa att återrapportering av internkontrollarbete sker i den utsträckning som internkontrollreglementet föreskriver.

Barn- och utbildningsnämnden rekommenderades att:

- Genomföra utbildningar avseende intern kontroll.

Bygg- och miljönämnden samt barn- och utbildningsnämnden rekommenderades att:

- Belysa områdena lagefterlevnad, verkställighet av beslut och givna uppdrag samt upphandling och avtalstrohet ytterligare i risk- och väsentlighetsanalyserna.

Valnämnden och lönenämnden rekommenderades att:

- Upprätta en intern kontrollplan för år 2024.

Socialnämnden samt vård- och omsorgsnämnden rekommenderades att:

- Tillse att åtgärder med anledning av genomförd intern kontroll presenteras i december 2023.

Granskning av IT-säkerhet

KPMG granskade på uppdrag av oss Håbo kommuns revisorer kommunens arbete med informations säkerhet. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2023. Syftet med granskningen var att bedöma om kommunstyrelse och nämnder bedriver ett systematiskt och ändamålsenligt informations säkerhetsarbete.

Den samlade bedömningen utifrån granskningens syfte var att kommunstyrelsens och nämndernas informations säkerhetsarbete inte var systematiskt eller ändamålsenligt.

Av den genomförda granskningen framhövdes det att det pågick ett omfattande utvecklingsarbete inom hela kommunen, vilket också inriktas mot arbetet med informationssäkerhet. Det konstaterades att en organisatorisk grund för arbetet lagts, och att det pågick ett arbete för att upprätta och etablera väsentliga styrdokument inom området. Däremot gjordes bedömningen att det saknades flera operativa processer och systematik i både det operativa och långsiktiga arbetet. Vidare framhövdes att det it-säkerhetsåtgärder inte implementerades på konstaterande säkerhetsbehov, vilket bedömdes som en risk för att exponera kommunen för cyberhot och intrång. Mot bakgrund av granskningen lämnades följande rekommendationer till kommunstyrelsen:

- Prioritera framtagandet av styrande dokument.
- I styrande dokument tydliggöra ansvar och roller för nyckelfunktioner inom informations säkerhetsarbetet.
- Utvärdera nuvarande personella resurser är tillräckliga för att genomföra ett systematiskt informations säkerhetsarbete.
- Säkerställa att en kommunövergripande riskanalys genomförs.
- Etablera en modell för informationsklassning.
- Tillse stöd och utbildning i informationsklassning och riskbedömning.
- Säkerställa att utbildning inom informationssäkerhet ges till anställda och förtroendevalda.
- Säkerställa att nuvarande övervakning, både personellt och tekniskt är tillräckligt mot bakgrund av behov samt nuvarande risker.

- Upprätta en incidenthanteringsrutin med tydliga eskaleringsvägar.
- Tillse att utbildning inom informationssäkerhet omfattar informationssäkerhetsincidenter.
- Säkerställa att uppföljning genomförs i enlighet med informationssäkerhetspolicyn.
- Säkerställa att beslutade mål följs upp regelbundet för att säkerställa att arbetet genomförs så att målen kan nås.

Granskning av kommunstyrelsens hantering av revisionens rapporter

KPMG fick i uppdrag av oss Håbo kommuns revisorer att översiktligt granska kommunstyrelsens rutiner kring hanteringen av inkomna revisionsrapporter. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2023. Syftet med granskningen var att undersöka huruvida kommunstyrelsen och kommunledningen har ändamålsenliga rutiner för att hantera inkomna revisionsrapporter, missiv och yttranden till kommunfullmäktige.

Den samlade bedömningen utifrån granskningens syfte var att hanteringen av revisionsrapporter delvis var ändamålsenligt utformad.

Av granskningen framhövs det att kommunen har antagit stödande dokument som reglerar en systematisk process vid hantering av revisionsrapporter. Processerna bedömdes i allt väsentligt följa de upprättade rutinerna. Däremot bedömdes att det finns utvecklingspotential gällande såväl publicering på hemsidan, utbildning för förtroendevalda och tjänstepersoner samt hur kommunstyrelsen tillser att kommunfullmäktige får kännedom om verksamhetsrevisionens processer.

Utifrån resultatet av granskningen rekommenderades kommunstyrelsen att:

- Överväga att delge kommunfullmäktiges ledamöter inkomna revisionsrapporter, missiv samt yttranden från såväl kommunstyrelsens som övriga nämnder via sina sammanträdeshandlingar.
- Tillse att missiv och yttranden över revisionsrapporter görs tillgängliga för allmänheten på kommunens hemsida.
- Tillse att de publicerade handlingarna görs tillgänglighetsanpassade.
- Tillse att övergripande utbildning för Håbo kommuns förtroendevalda avseende kommunrevisionens arbete genomförs.
- Tillse att utbildning för tjänstepersoner avseende kommunrevisionens arbete genomförs.

Grundläggande granskning av kommunstyrelsen och nämnderna

KPMG fick i uppdrag av oss förtroendevalda revisorer att genomföra en grundläggande granskning av kommunstyrelsen och nämnderna, samt den gemensamma lönenämnden. Uppdraget har ingått i revisionsplanen för år 2023.

Syftet med den grundläggande granskningen har varit att bedöma om kommunstyrelsen, nämnderna samt den gemensamma lönenämnden på en övergripande nivå har skapat förutsättningar för tillräcklig styrning, uppföljning och intern kontroll av verksamheten.

Vår sammanfattande bedömning är att socialnämnden och bygg- och miljönämndens ledning, styrning, uppföljning och kontroll delvis har varit tillräckligt tillfredsställande. Kommunstyrelsen för sin egen verksamhet, vård- och omsorgsnämnden och barn- och utbildningsnämndens ledning, styrning och uppföljning har inte varit tillräckligt tillfredsställande. Den gemensamma lönenämndens ledning, styrning, uppföljning och kontroll bedöms inte ha varit tillräckligt tillfredsställande under 2023.

Det bedömdes att:

- Kommunstyrelsen för sin egen verksamhet och nämndernas måluppfyllelse delvis varit tillfredsställande med undantag av socialnämndens måluppfyllelse som varit tillfredsställande.
- Kommunstyrelsen för sin egen verksamhet och nämnderna, med undantag för kultur- och fritidsnämnden och bygg- och miljönämnden, inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att anpassa verksamhet och ekonomi till fastlagt budget.
- Kommunstyrelsen för sin egen verksamhet, nämnderna, förutom lönenämnden, har ett system för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll. Vård- och omsorgsnämndens uppföljning av årets interna kontroller påvisar stora avvikelser.
- lönenämndens ledning, styrning, uppföljning och kontroll av verksamhet och ekonomi bedöms inte ha varit tillräckligt ändamålsenlig och tillfredsställande. Det har på förvaltningsnivå pågått ett utvecklingsarbete avseende både mål och internkontroll under 2023 vilket vi bedömer som positivt. Arbetet har utmynnat i nya nämndmål samt en ny internkontrollplan för 2024. Den gemensamma lönenämnden redovisar inte ett resultat mot budget 2023. Det gör att vi inte kan bedöma om nämnden vidtagit tillräckliga åtgärder för att anpassa verksamheten till fastlagt budget.

Delårsrapport för perioden januari – augusti 2023

Vid granskningen framkom inte annat än att delårsrapporten i allt väsentligt hade upprättats i enlighet med lagen om kommunal redovisning och bokföring och god redovisningssed. Bedömningen var att delårsrapporten kunde ligga till grund för kommunfullmäktiges analys och bedömning av resultatet.

Årsbokslut 2023

Kommunens revisorer ska enligt 12 kap i kommunallagen (KL) bedöma om resultatet i årsredovisningen är förenligt med de mål som fullmäktige beslutat. Revisorerna ska pröva om räkenskaperna är rättvisande. Revisorernas uttalande avges i revisionsberättelsen.

Det bedömdes att årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild av kommunens resultat och ställning. Årsredovisningen har i allt väsentligt upprättats i enlighet med den kommunal bokföring och redovisningslag och god redovisningssed.

Granskningen har utförts enligt god revisionsmedel för kommuner och regioner. Det innebär att granskningen planerats och genomförts ur ett väsentlighets- och riskperspektiv för att i rimlig grad kunna bedöma om årsredovisningen i allt väsentligt ger en rättvisande bild. Med rättvisande bild menas att årsredovisningen inte innehåller fel som påverkar resultat och ställning eller tilläggsupplysningar på ett sätt som kan leda till ett felaktigt beslutsfattande. Granskningen omfattar därför att bedöma ett urval av underlagen för den information som ingår i årsredovisningen.

Övrig granskning

Uppsala kommun är värdkommun för den gemensamma överförmyndarnämnden för samtliga kommuner i Uppsala län. PwC är sakkunnigt biträde i Uppsala och har därför genomfört granskningen av överförmyndarnämnden. Håbo kommuns revisorer har tagit del av grundläggande granskning som underlag för ansvarsprövningen i revisionsberättelsen.

Håbo kommun 2024-04-18

Bertil Kinnunen
Ordförande

Karl-Axel Boström
Vice ordförande

Lars Berglund

Christine Storbacka

Maire Niskakoski

Håkan Sjögren

Sören Staaf

Samtliga ovan nämnda revisorer har genom digital bekräftelse fastställt denna revisionsberättelse, som upprättades vid sammanträdet den 2024-04-18.